

На основу члана 4.8. Закона о преносу, регулатору и оператору система електричне енергије у Босни и Херцеговини (“Службени гласник БиХ”, бр. 7/02, 13/03, 76/09 и 1/11) и чл. 6, 7. и 9. Правилника о тарифном поступку (“Службени гласник БиХ”, број 44/05), рјешавајући по захтјеву Независног оператора система у Босни и Херцеговини, број 46/21 од 26. октобра 2021. године, на сједници Државне регулаторне комисије за електричну енергију, одржаној 22. децембра 2021. године, донијета је

ОДЛУКА

О ТАРИФАМА ЗА СИСТЕМСКУ И ПОМОЋНЕ УСЛУГЕ

Члан 1.

(Предмет)

Овом одлуком утврђује се тарифа за системску услугу, цијена за набавку електричне енергије за покривање губитака у преносном систему на регулисани начин, накнада за рад произвођача у капацитивном режиму, као и тарифа за прекомјерно преузету реактивну енергију из преносног система Босне и Херцеговине.

Члан 2.

(Системска услуга)

- (1) Одређује се финансијски обим системске услуге у 2022. години у износу од 60.054.723 КМ и утврђује тарифа за системску услугу у износу од 0,4789 фенинга/kWh.
- (2) Средства прикупљена по основу тарифе за системску услугу користе се искључиво за тржишну набавку резерве за одржавање фреквенције, резерве за аутоматску обнову фреквенције, резерве за ручну обнову фреквенције, замјенске резерве, те тржишну и регулисану набавку електричне енергије за покривање губитака у преносном систему, као и остале трошкове који се односе на системску услугу.

Члан 3.

(Набавка електричне енергије за покривање губитака у преносном систему)

- (1) Независни оператор система у Босни и Херцеговини (НОС БиХ) ће набавку електричне енергије за покривање губитака у преносном систему обављати на регулисани начин по цијени од 109,94 КМ/MWh, у периоду у којем није могуће набавити ову помоћну услугу путем јавних понуда.
- (2) Приликом набавке из става (1) овог члана, НОС БиХ је дужан да одреди недостајући физички обим и субјекте који ће испоручити енергију за покривање губитака у преносном систему са припадајућим количинама, прописати начин енергетског и финансијског обрачуна као и остале појединости у форми одговарајуће процедуре, а све у складу са чланом 26. став (6) Методологије за израду тарифа за услуге преноса електричне енергије, независног оператора система и помоћне услуге – Други пречишћени текст (“Службени гласник БиХ”, број 68/21 – у даљњем тексту: Тарифна методологија).

Члан 4.

(Регулација напона и реактивне снаге)

Накнада за рад произвођача у капацитивном режиму утврђује се у износу од нула (0) фенинга/kvarh.

Члан 5.

(Прекомјерно преузета реактивна енергија)

Тарифа за прекомјерно преузету реактивну енергију са мреже преноса утврђује се у износу од нула (0) фенинга/kvarh.

Члан 6.

(Обрачун одступања балансно одговорних страна од дневног распореда)

Вриједности одступања балансно одговорних страна од дневног распореда обрачунавају се на петнаестоминутном нивоу. Независни оператор система у Босни и Херцеговини (НОС БиХ) обрачунава одступања у енергетском и финансијском смислу у складу са Тржишним правилима и одговарајућим процедурама.

Члан 7.

(Обрачун и фактурисање помоћних и системске услуге)

- (1) НОС БиХ израђује обрачун помоћних и системске услуге у складу са Тржишним правилима и одговарајућим процедурама, на основу којег се врши фактурисање и плаћање услуга.
- (2) Обрачун из става (1) овог члана се доставља пружаоцима помоћних услуга, снабдјевачима купаца прикључених на преносни систем, операторима дистрибутивних система у БиХ и ДЕРК-у. У обрачуну се наводе финансијске и енергетске позиције НОС-а БиХ и тржишних субјеката.
- (3) У циљу израде тачног обрачуна, оператори дистрибутивног система дужни су НОС-у БиХ правовремено достављати све потребне податке и информације.

Члан 8.

(Завршне одредбе)

Ова одлука ступа на снагу даном доношења, а примјењује се од 1. јануара 2022. године. Диспозитив Одлуке се објављује у “Службеном гласнику БиХ”, службеним гласилима ентитета и Брчко Дистрикта БиХ.

Образложење

Независни оператор система у Босни и Херцеговини (у даљњем тексту: НОС БиХ) је један од регулисаних субјеката у електроенергетском сектору и има задатак да управља радом преносног система у Босни и Херцеговини. Надлежности и функције НОС-а БиХ су дефинисане Законом о преносу, регулатору и оператору система електричне енергије у Босни и Херцеговини (“Службени гласник БиХ”, бр. 7/02, 13/03, 76/09 и 1/11) и Законом о оснивању Независног оператора система за преносни систем у Босни и Херцеговини (“Службени гласник БиХ”, број 35/04).

НОС БиХ је власник лиценце за обављање дјелатности независног оператора система, у складу са одлуком Државне регулаторне комисије за електричну енергију (у даљњем тексту: ДЕРК), број 05-28-12-17-19/19 од 27. јуна 2019. године (“Службени гласник БиХ”, број 45/19).

Тарифа за системску и помоћне услуге је, према члану 26. Тарифне методологије, намијењена за покривање трошкова набавке помоћних услуга.

Трошкови за пружање системске услуге утврђују се на основу података садржаних у захтјеву НОС-а БиХ. Код утврђивања тарифа ДЕРК може користити и додатне податке за које сматра да су потребни.

Разматрање захтјева за тарифе кроз поступак одобравања тарифа у највећој могућој мјери мора испоштовати основна начела која прописују да ће тарифе бити праведне и разумне, равноправне, утемељене на објективним критеријумима, засноване на оправданим трошковима и одређене на транспарентан начин. Подносилац захтјева за одобрење тарифе дужан је доказати да предложена тарифа испуњава захтјеве из закона БиХ и правила и прописа ДЕРК-а.

Поступак одређивања тарифе за рад независног оператора система и тарифа за системску и помоћне услуге покренут је по захтјеву НОС-а БиХ, број 46/21 од 26. октобра 2021. године (запримљен 28. октобра 2021. године под бројем 04-28-5-286-1/21).

У поднесеном тарифном захтјеву, НОС БиХ је навео да, према предвиђеном преузимању електричне енергије са преносне мреже за 2022. годину, као и захтијеваном приходу, предложена тарифа за системску услугу за 2022. годину износи 1,1075 фенинга/kWh.

Захтјев садржи и планирани физички обим услуга на преносној мрежи за 2022. годину, који се наслања на податке из Биланса електричне енергије на мрежи преноса БиХ за 2022. годину (запримљен у ДЕРК-у 25. октобра 2021. године под бројем 04-28-5-210-23/21), према коме планирана испорука електричне енергије из преносног система у 2022. години износи 10.671.856.721 kWh, док планирана производња на преносној мрежи износи 14.904.293.537 kWh.

Након прегледа документације, потпуност захтјева НОС-а БиХ је потврђена Закључком ДЕРК-а о покретању поступка одређивања тарифе за рад независног оператора система и тарифа за системску и помоћне услуге, број 04-28-5-286-5/21 од 9. новембра 2021. године, о чему је НОС БиХ обавијештен дописом број 04-28-5-286-6/21 од 9. новембра 2021. године, па се у наставку тарифног поступка могло приступити оцјени свих поднијетих доказа, уз придржај права ДЕРК-а да тражи додатне податке и информације када је то сматрао потребним.

Захтјев НОС-а БиХ је рјешаван уз спровођење формалне јавне расправе, у складу са Правилником о јавним расправама (“Службени гласник БиХ”, број 38/05), према чијој је одредби члана 45. ДЕРК кратким обавјештењем у дневним новинама и на својој интернет страници упознао јавност са сажетком поднијетог захтјева и могућношћу заинтересованих лица да се непосредно упознају са захтјевом и упуте писане коментаре у вези са предметом тарифног поступка, при чему је цјелокупна документација тарифног захтјева објављена на интернет страници ДЕРК-а. Обавијештењем за јавност су позвана и лица заинтересована да у поступку формалне јавне расправе учествују као умјешачи и да претходно писаним путем докажу свој интерес, те је најављено одржавање формалне јавне расправе о захтјеву.

Након достављања захтјева за стицање статуса умјешача, како би саслушао свједочења о њиховим позицијама и интересима, ДЕРК је Закључком број 04-28-5-286-13/21 од 17. новембра 2021. године статус умјешача у тарифном поступку додијелио сљедећим субјектима: МХ “Електропривреда Републике Српске” Матично предузеће а.д. Требиње, ЈП “Електропривреда Босне и Херцеговине” д.д. Сарајево, ЈП “Електропривреда Хрватске заједнице Херцег Босне” д.д. Мостар, “Р-С Силикон” д.о.о. Мркоњић Град и “Б.С.И.” д.о.о. Јајце.

Нити један од наведених умјешача није користио право да у просторијама ДЕРК-а изврши непосредан увид у цјелокупну документацију захтјева за тарифе.

Припремна расправа о поднијетом тарифном захтјеву НОС-а БиХ одржана је 23. новембра 2021. године путем интернет комуникационе платформе због пандемије болести COVID-19. На припремној расправи је утврђена листа питања која ће бити предметом расправе и дефинисан ток формалне јавне расправе. На формалној јавној расправи, која је такође путем интернет комуникационе платформе одржана 30. новембра 2021. године, стране у поступку су презентовале своје доказе како би се утврдиле све релевантне чињенице. Обрађено је свако од питања, на начин да су питања груписана у тематске цјелине, и то сукцесивно одговором подносиоца захтјева и коментарима на исте од стране умјешача и водитеља поступка.

Извјештај водитеља поступка описује ток поступка, понуђене доказе и утврђене чињенице, релевантне правне одредбе и препоруку члановима Комисије (у даљњем тексту: Комисија) и достављен је подносиоцу захтјева, те умјешачима којима је такав статус ДЕРК правоваљано додијелио. Анализа трошкова и прихода, која је изложена у Извјештају водитеља поступка, потврђује, одбија или прилагођава појединачне ставке, величине или методе коришћене за припрему приједлога тарифе, у складу са дискреционим правима ДЕРК-а у тарифном поступку.

Комисија констатује да је Извјештај водитеља поступка пружио разумну основу да на предоченим подацима, аргументима и појашњењима, те коментарима НОС-а БиХ датим на приједлог овог извјештаја, након што их је пажљиво размотрила и процијенила, Комисија донесе своју коначну одлуку о тарифама за системску и помоћне услуге. У вези са предметом ове одлуке, ЈП “Електропривреда Босне и Херцеговине” д.д. Сарајево као умјешач је доставила коментаре на Извјештај водитеља поступка, али се они у суштини свде на оцјену потпуне објективности и подржавања рјешења која су предложена у Извјештају.

НОС БиХ, у достављеним коментарима на Извјештај водитеља поступка, истиче да у салду услуга у механизму балансирања електроенергетског система БиХ за период од јануара до октобра 2021. године није укључен расход по основу финансијског поравнања нежељених одступања ЛФЦ подручја БиХ (FSкар методологија) за мјесец август, септембар и октобар 2021. године који, према прелиминарним резултатима којима НОС БиХ располаже, износе око 4,5 милиона КМ. Такође се констатује да су цијене на берзама електричне енергије и даље врло високе, док су у електроенергетском систему БиХ и даље доминантни сати са мањком електричне енергије, из којих разлога се може очекивати наставак тренда расхода по основу FSkar методологије до краја 2021. године.

При доношењу Одлуке о тарифама за системску и помоћне услуге, Комисија усмјерава своја разматрања на све елементе у трошковној структури које је истицао подносилац захтјева, анализу трошкова и прихода изложену у Извјештају водитеља поступка, као и коментаре подносиоца захтјева и умјешача поднесене током цијелог поступка, те цјеловитом опсервацијом одлучује о поднијетом захтјеву. Трагом такве обавезе, Комисија излаже своја сљедећа становишта:

Резултати набавке помоћних услуга за 2022. годину показују да је цијена резерве за аутоматску обнову фреквенције остала приближно на истом нивоу као и цијена приликом набавке за 2021. годину, док је просјечна цијена резерве за ручну обнову фреквенције повећана у износу 67,7% за смјер нагоре (са 2,90 КМ/MW/h на 4,86 КМ/MW/h) и 9,1% за смјер надоље (са 1,47 КМ/MW/h на 1,60 КМ/MW/h). Резерва за ручну обнову фреквенције на горе и надоље је набављена у цјелокупном потребном износу за свих 12 мјесеци. Такође, резерва за аутоматску обнову фреквенције је набављена у пуном потребном обиму, изузев за јули, август и септембар у невршном периоду.

Резултати набавке енергије за подмирење губитака у преносном систему показали су изузетно велики пораст цијене која је значајно излазила из оквира који је НОС БиХ одредио у процедури јавне набавке. Прихватање понуђене цијене би довело до повећања тарифе за системску услугу за приближно пет пута, што би, посљедично, изазвало удар на цијене електричне енергије код крајњих купаца. У таквој ситуацији разуман приступ је да се цијена енергије за губитке у преносном систему одреди на нивоу посљедње прихваћене понуде (поступак јавне набавке за 2021. годину из децембра 2020. године) када је просјечно пондерисана цијена износила 109,94 КМ/МWh. Потребно је истаћи да је наведена цијена већа од трошкова производње у Босни и Херцеговини који се крећу у распону од 30 до 105 КМ/МWh, зависно од произвођача и типа производне технологије, те да пораст цијена енергената у Европи нема битног утицаја на трошкове производње у БиХ који не зависе од глобалног кретања цијена сирове нафте, природног гаса и увозног угља, нити зависе од кретања цијена дозвола за емисије угљен-диоксида јер произвођачи у БиХ не плаћају емисијске дозволе. Додатно, истиче се и чињеница да произвођачи остварују значајне приходе од извоза електричне енергије по актуелним тржишним цијенама, имајући у виду присутан суфицит у Босни и Херцеговини.

Када је у питању начин набавке енергије за покривање губитака у преносном систему, у складу са чланом 26. став (6) Тарифне методологије, НОС БиХ ће у ситуацији немогућности набавке помоћних услуга путем јавних понуда, недостајући дио помоћних услуга набављати на регулисани начин. У том смислу је дужан дефинисати начин набавке, субјекте који ће пружати услугу и остале потребне појединости, што је и прописано у члану 3. став (2) ове одлуке. Такође, НОС БиХ у наредном периоду има обавезу набавити енергију за покривање преносних губитака на тржишни начин, користећи могућности и опције дефинисане Тржишним правилима и Тарифном методологијом.

Укупни планирани трошкови набавке помоћних услуга за 2022. годину износе 60.054.723,48 КМ. Ови трошкови набавке по услугама и мјесецима приказани су у сљедећој табели (КМ):

Мјесец	Резерва аутоматске обнове фреквенције у вршном и невршном периоду	Резерва ручне обнове фреквенције нагоре	Резерва ручне обнове фреквенције надоље	Губици електричне енергије у преносном систему
јануар	1.240.895	391.337	80.084	3.847.900
фебруар	1.115.678	353.667	71.931	3.298.200
март	1.155.638	391.033	80.422	3.298.200
април	1.071.491	378.821	77.717	2.858.440
мај	971.180	529.654	83.774	2.638.560
јуни	1.032.341	977.494	81.288	2.638.560
јули	1.126.092	1.180.170	81.072	3.078.320
август	1.084.175	1.180.170	81.072	3.078.320
септембар	979.468	1.246.968	81.397	2.858.440
октобар	1.042.686	813.488	80.856	2.968.380
новембар	1.124.689	499.522	77.717	3.188.260
децембар	1.219.888	393.866	77.501	3.847.900
Укупно	13.164.224	8.336.189	954.831	37.599.480

У претходној табели нису приказани трошкови резерве за одржавање фреквенције (примарна регулација), уз напомену да постоји могућност настанка поменутих трошкова

када НОС БиХ одлучи набављати наведену услугу на начин који је допуштен чланом 27. Тарифне методологије.

Прорачун тарифе се заснива на понудама и резултатима из завршених тендерских процедура НОС-а БиХ за 2022. годину, као и на кретању прихода и трошкова у периоду јануар 2016 – децембар 2021. године, који је исказан кроз салдо услуга, према сљедећој табели:

1	Резерва аутоматске обнове фреквенције (КМ)	13.164.224
2	Резерва ручне обнове фреквенције нагоре (КМ)	8.336.189
3	Резерва ручне обнове фреквенције надоље (КМ)	954.831
4	Укупан износ за аутоматску и ручну обнову фреквенције у 2022. години (КМ) 1.+2.+3.	22.455.243
5	Укупан износ за енергију преносних губитака у 2022. години (КМ)	37.599.480
6	Укупно планирани трошкови у 2022. години (КМ) 4.+5.	60.054.723
7	Салдо услуга у 2016. години (КМ)	9.532.806
8	Салдо услуга у 2017. години (КМ)	4.716.024
9	Салдо услуга у 2018. години (КМ)	-9.964.041
10	Салдо услуга у 2019. години(КМ)	-774.077
11	Салдо услуга у 2020. години (КМ)	6.912.629
12	Исправка вриједности из 2020. године за ненаплаћена потраживања	-3.166.714
13	Салдо услуга у 2021. години са процјеном за децембар (КМ)	11.500.000
14	Салдо услуга из претходног периода (КМ) 7.+8.+9.+10.+11.+12.+13.	18.756.627
15	Приходи по основу салда дебаланса и балансне енергије (КМ)	12.000.000
16	Укупно за израчун тарифе за системску услугу (КМ) 6.-14.-15.	29.298.096
17	Енергија (kWh)	10.671.856.721
18	Тарифа за системску услугу (фенинг/kWh)	0,2745

Према прорачуну из претходне табеле, примјеном тарифе за системску услугу од 0,2745 фенинга/kWh, акумулисани вишак прихода над расходима би се свео на нула (0) КМ до краја 2022. године. Узимајући у обзир да је износ средстава на рачуну помоћних услуга мањи за три милиона КМ због ненаплаћеног дуговања правног лица “ЛЕ Трејдинг БХ” (LE Trading BH) д.о.о. Бања Лука, да је због законских обавеза износ од око 1 милион КМ у континуитету дислоциран на рачун Управе за индиректно опорезивање БиХ, да се износи у мјесечним фактурама по обрачуну одступања према ЛФЦ блоку СХБ мјере у милионима КМ (FSкар обрачун), да у наредном периоду постоји могућност набавке електричне енергије за покривање губитака у преносном систему на тржишни начин, то се, поштујући принцип обазривости због утицаја великог броја варијабли на приходе и расходе у балансном механизму, тарифа за системску услугу задржава на износу 0,4789 фенинга/kWh.

Како приходи и расходи зависе од великог броја фактора, као што су потрошња електричне енергије, односно преузимање енергије из преносног система, физички обим губитака у преносном систему, велепродајне цијене енергије губитака, обим пружања помоћних услуга у односу на планирани, цијена енергије регулације и њеног ангажовања, цијена и обим дебаланса, то ће се континуирано пратити примјена тарифе, кретање прихода и расхода, као и прилике на балансном тржишту електричне енергије, те у одговарајућем тренутку приступити подешавању тарифе за системску услугу.

Чланом 33. Тарифне методологије нормирано је да производне јединице прикључене на преносни систем на властити трошак одржавају напон у прописаним границама у складу са Мрежним кодексом и својим погонским дијаграмом, те да изузетно, у ситуацији повишених напона у преносном систему, ДЕРК може прописати накнаду која се плаћа производним јединицама за рад у капацитивном (подпобудном) режиму, уз услов да

НОС БиХ обави анализу која показује да такав режим рада производних јединица значајно доприноси довођењу напона у 400 kV и 220 kV чвориштима у границе прописане Мрежним кодексом. У одсуству наведене анализе, одређено је да коефицијент накнаде за рад произвођача у капацитивном режиму износи нула ($k_{RG} = 0$), те је према томе и накнада за рад произвођача у капацитивном режиму такође једнака нули.

Имајући у виду да проблем суфицита реактивне снаге доводи до превисоких напонских вриједности у преносном систему, а посебно у 220 kV и 400 kV мрежи, да значајним смањењем преузимања електричне енергије купца "Алуминиј" д.д. Мостар овај проблем постаје још израженији, те да у претходном периоду нису реализоване потребне инвестиције у одговарајућу инфраструктуру (пригушнице) којим би се проблем постојећег суфицита реактивне снаге и енергије у преносном систему ријешило, Комисија сматра да наплата прекомјерно преузете реактивне енергије из преносног система није оправдана. Цјеновни коефицијент прекомјерно преузете реактивне енергије из преносног система је одређен у износу нула ($k_R = 0$) јер у условима повишених напона у електропреносном систему и присутног суфицита реактивне снаге и енергије, преузимање реактивне енергије из преносног система има позитиван утицај на напонске прилике и на овај начин преузимање реактивне енергије се додатно стимулише. У складу са претходно наведеним, одређено је да цијена за прекомјерно преузету реактивну енергију из преносног система износи нула (0) фенинга/kvarh.

С обзиром на чињеницу да је балансно тржиште у Босни и Херцеговини једно од ријетких функционалних тржишта у регији југоисточне Европе, и да кретања на регионалом veleпродајном тржишту показују значајан утицај на његов рад и цијене услуга, то ће ДЕРК континуирано пратити примјену ове одлуке и по потреби приступити подешавању тарифе за системску услугу.

Сходно члану 14. Правилника о тарифном поступку, подносилац захтјева као регулисани субјект има обавезу осигурати приступ јавности званично одобреним тарифама, тако да одлуком одобрене тарифе буду на располагању јавности у његовој главној канцеларији током радних дана и објављене на његовој интернет страници.

У складу са чланом 9.2 Закона о преносу, регулатору и оператору система електричне енергије у Босни и Херцеговини, против ове одлуке може се покренути поступак пред Судом Босне и Херцеговине подношењем тужбе у року од 60 дана од дана пријема.

Број: 04-28-5-286-36/21
22. децембра 2021. године
Тузла

Предсједавајућа Комисије
Бранислава Милекић